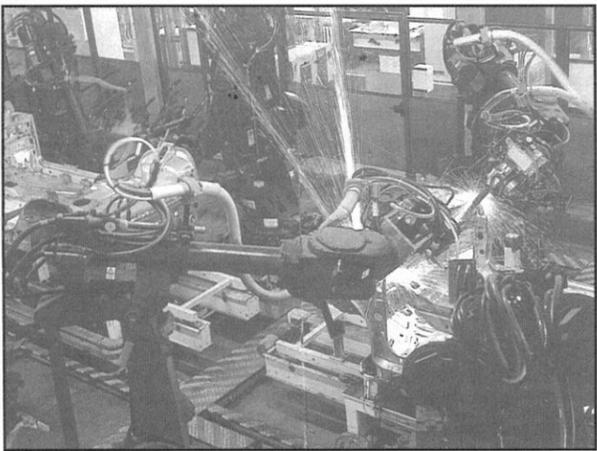

PIEMONT & PIEMONTEIS

Ij piemontèis coma ch'a j' piasèrio a coj ch'a men-o la musica: travajeur, eficient e, dzortut, ciuto.

a seguita da pag. 1

fin-a a rivé a la mira che tanti piemontèis a l'avio onta d'esslo, a vantava fé quaicòs pèrchè che ij piemontèis a arcuperèisso soa dignità e a tornèisso a sentse pòpol. E për fé 's quaicòs i l'oma pensà 'd parte da le doe ròbe positive e figure ch'i l'oma: drapò e lenga.

Nòst drapò a l'é, tut somà, un drapò onorà.

Onorà për ij tanti mòrt ch'a l'ha quatà e ch'a son èstàit dèsmientià o mepri-sà, coma për esempi la prima midaja d'òr dij carabinieri, Gioann Batista Scapassin d'Ansisa, massà da j'arvirà italian ed Mazzini për ess-se arfudà 'd rendje onor a la biòcia tricolor a tut pro dël drapò piemontèis.

E la lenga.

Già, pèrchè nojàutri piemontèis, al contrari d'òutri pòpoj, i l'oma 'dcò na lenga ch'a fa da arferiment ai tanti lengagi 'd cioché e ch'a n'arpresenta tuti. Na lenga onorà 'dcò chila coma nòst drapò. Na lenga codificà dal Pipin dël 1783 e giusta ant j'ani apress da 'd pèrsonagi coma Belfadel, Pacòt, Viglongh, Griva e Bré.

Na lenga ch'a l'é nen el turinèis pèrchè, dòp ed dosent ani bondos che la burocassia turinèisa a scrivià an italian, Pipin a l'ha coretament pensà che la lenga dla capital a fussa tròp antèmnà da na lenga strangera e, për codifiche la lenga piemontèisa, a l'ha vorsù parte dai lengagi dij pais ch'a 'nviron-o Turin. A lòn ch'as sa, almen.

Na lenga che 'l Consèj d'Europa a l'ha classificà coma lenga minoritaria europenga e che, fin ch'a l'avran nen vagnà coj ch'a la combatto, a l'é comprendù an tut el Piemont, Valdosta compresa.

Mi i peuss di d'avèj virolà an longh e an largh për el Piemont për pì che quarant'ani. Un pòch për travaj, un pòch për parlé 'd Piemont an nòsti banchet e 'n pòch a fé 'l turista.

E, daspèrtut andoa ch'i son andàit, i l'hai sempe

parlà piemontèis e, daspèrtut andoa ch'i son andàit mè piemontèis a l'é sempe stàit comprendù e a l'ha sempe avù rëspòsta ant l'istess lengagi.

Istess a l'é 'ncapitaje a 'n nòst sòcio, veterinari, che për tanti ani a l'ha esercità a Bièla Ma la testimoniansa pì determinant a l'ha portanla na nòsta sòcia e amisa che, quaic an andarera, pòchi, a l'era andàita an ferie ant la locanda d'un paisòt ant na val minor ed la Valdosta. Për feje 'n piasì a l'obergista, ant un-a 'd soe spassigiade, a l'era 'ndàita ant na baita-garavon-a sperdù an mes a le sime për comandé, a nòm ed l'obergi, butir, tome e sairass.

A l'ha provà a parlé an fransèis (lenga ufissial ed la region) e gnun a l'ha capila; istess a l'é 'ncapitaje con l'italian (lenga ufissial ed lè stat); a la finitiva a l'ha provà a parlé an piemontèis e nen mach a l'é stàita capia, ma a l'ha 'dcò avù 'd rëspòste ant l'istess piemontèis.

Ant na paròla, ant un canton sperdù 'd na val èsperdù dila Valdosta as parlava mach el patuà dël pòst e 'l piemontèis. Sòn a ciariss tante ròbe.

A l'é bon da capì che n'assion coltura butà an tren con el but ed rivé a oten-e l'arconossiment ufissial ed lè stat (con lòn ch'a compòrta!) për argionze, a la finitiva, n'autonomia ministrativa për el Piemont, a peul nen trové d'acòrdi ij govern sentralista ch'a l'han ministrane ier e ch'an ministro ancheuj. Èl dèscors a l'é sempì.

Coj ch'an governo a veulo seguité a felo e, për seguité a felo, a devo guerné ij vot dle tante region italian-e ch'a vivo, con soe mafie, an slè spale dlè stat, visadi ed j'òutre region che, coma 'l Piemont, a produvo 'd redit.

E, 'd consequenza, gnun federalism genit.

Tut al pì un sentralism real, mascrà da 'n federalism baravantan ed faciada. E coma lògica consequensa a l'é anandiasse la guera contra 'l Piemont.

Na guera che, an quaic situassion, lè stat a l'ha combatù an prima pèrson-a, coma quand che 'l parlament italian a l'ha negaje a la lenga piemontèisa l'apartenensa a la nòta dle lenghe da tué e protege.

Com'èlo che quand che 'l parlament a l'ha votà sta lege tanti deputà piemontèis a l'han votà contra 'l Piemont o a son surti për nen voté?

La dèsfèisa dla grupia a conterà bin quaicòs! Sì, an Piemont, për contra, për combate la guera ch'a dovria crasé la lenga piemontèisa lè stat a l'ha delegà soa emanassion natural, la ministrassion regional, ch'a l'ha butà an camp ij sò batajon d'assaut: le tante associassion colturaj ch'a vivo 'd soe sovension.

Da part ed la Region, sta guera a l'é combatù con tanta anteligenza e autertanta cafardaria: a-i é adritura 'd gent convinta che la Region a travaja a pro dla lenga piemontèisa e nen contra.

Dël '90 la Region a l'ha emanà na lege për la tua e la promossion nen ed la lenga, mai pì, ma dij lengagi stòrich dël Piemont, visadi dij lengagi 'd cioché.

Lòn a l'ha dàje ij mojen legaj për deje eutsent milion apopré a l'Università 'd Turin con el but ed realizé l' "Atlant Lenghistich ed le parlade piemontèise" che gnun a l'ha mai veddù e dont a l'é mai parlasse fòra dij boletin dè speisa dla Region. Ani andarera i l'avia faje ij cont an sacòcia a la Region an sla base dla nòta dle sovension, ch'a l'é pubblica. Ebin, a l'era arzultà che, a paragon ed le senten-e 'd milion dàite a j'associassion

ch'a trato lenga e coltura locaj, mach des milion a j'ero andàit a pro dla lenga piemontèisa, l'istessa gifra dàita a doe associassion ed la Liguria ch'a parlo 'n lengagi con quaic atinensa a 'n dialet piemontèis. An pì a ven-o promovù e giutà tute cole manifestassion ch'a fongo sempe 'd pì la coltura piemontèisa ant na dimension paisan-a, fàita 'd tradission campagnin-e con quintalà 'd costin-e a la brasa e 'd balet an costum senza sust. Dël '97 n'òtra lege regional, la 37, a l'ha dàit el via al mostragi ant le scòle, con frequensa facoltativa, dël "piemontèis" (e torna nen ed la "lenga piemontèisa").

Na federassion d'associassion, "la Consulta dla Lenga Piemontèisa" a l'ha "anventà" le "variant locaj ed la lenga piemontèisa" (an pratica el dialet ed Carianet a l'é pì nen el Carianetèis, ma 'l "piemontèis ed Carianet").

Parèj la lenga piemontèisa a l'é trovasse, unica al mond, a esse componù da tante variant locaj. Topa! Sì la cafardaria a l'ha argionzù 'l massim. An èsquasi tuti ij cors organissà da la Region as mostra nen la lenga piemontèisa, ma 'l dialet dël pòst, batià për l'ocasion "variant local dël piemontèis".

Èdcò si 'l pèrchè a l'é sempì. Ancheuj le pèrson-e ch'a condosso da bin la lenga piemontèisa, tant da podèjla mostré con profit, as peulo contesse an sij dij ed na man sola. J'òutri nopà 'd pèrfessioné soa coltura an merit a l'han preferì ardùe 'l nivel dël mostragi për adatelo a soe possibilità. Adess i soma rivà a l'ùltim espuà: col dè scrive d'articoj an sij boletin ed le associassion

pèr èsbefié la lenga piemontèisa a paragon ed le "magnifiche lenghe locaj": "an tute ij bande dël Piemont a-i son dij paròle ch'a merito d'esse considerà richèsse colturaj ch'a venta guerneje con cognission e feje cognòsse an tuta la Region. A sarìa un delit col ed ridùe el piemontèis na lengua reida, centralista angabià al servisse dla politica coma 'l turinèis". Antlora veddoma.

Prim, el piemontèis a nass pròpi da na media calcolà dij lengagi dè svarià pais. Second, tuti ij lengagi ed tuti ij cioché a son sigurament na richèssa ch'a va tuà e guernà, ma për angagg ed la ministrassion comunel ed sò pais e nen ed la Region. Angagg ed la Region a dovria esse col ed tué, guerné e spantié la "lenga piemontèisa".

Ters, an èsquasi dosentani la lenga piemontèisa (e nen el turinèis ch'a l'é n'òtra ròba) a l'é spantiasse an tuti ij canton dël Piemont an manera natural e, a lòn ch'a smija, adess as voreria sostituila. Già, ma con còsa?

Quart, la politica.

Considerand che quand che un a agiss për un but ch'a rësguarda la comunità a fa 'd politica, a l'é ciàir

che noi i foma 'd politica. A l'é scrivù su nòst èstatuto e su cost giornal. Noi i sercoma ed dèsvijé ant ij piemontèis la dignità e l'orgheuj d'esse piemontèis pèrchè ch'a torno a sentse pòpol.

Partend la da lenga.

Èdcò coj ch'as bato për crasé la lenga piemontèisa a pro dij sò lengagi 'd cioché, a fan ed politica. La politica dle sovension, mascrà con ed prinsipi che mach a n'esam superfissial a smijo etich. Ant la realtà dla pratica a son ed traditor dël Piemont, bele 'dcò quand ch'a van a arpresentelo an gir për el mond.

Ma sòn, forse, a lo san nen. O forse a lo san pì che bin e a fan finta 'd nen savèjlo. Quint e pro. An costa guera a pro e contra la lenga piemontèisa ij rapòrt ed le fòrse an camp a son pì o meno coj ch'i l'oma avù contra ij fransèis a l'Assieta.

Ma gnanca noi i l'oma ancor nen pèrdù. I soma pòchi, ma i soma 'ncamin a chèrse...

Ardì Piemontèis...

Beppe Burzio

Piemontèis, sta ciuto!

Ij nemis dël nemis ed la patria a veulo gaveje ij debit

IJ PAIS PÒVER E NOI

A sarà pèrchè i l'avia 'mpromèttù 'd parlé dla "Tobin Tax" e dij pais pòver, o a sarà pèrchè da sì a quàich di i sarai torna an Africa, ma a l'ha pijame 'l ghèddo 'd capì còs ch'a veul di "giuté" ij pais pòver e coma ch'a vantarìa felo.

I l'hai ancaminà an anformand-me an sla famosa question dij débit e sossì a l'é lòn ch'i l'hai capì: la pì part dij pais pì pòver dël mond a son crasà dai débit, coj débit che ij "progressista" ed tut el mond (an ancaminand dal Papa e an rivand a Bertinotti) a vorerò scancelé: costi pais dèsgrossà, an diso, a peulo pì nen anvestì pèrchè ch'a spendo tut lòn

ch'a l'han an corend dapress ai sò débit.

Ma còs ch'a son sti débit e d'andoa ch'a ven-o?

Ij débit anternassionaj a son fàit, anans ed tut, dai titòj dè stat. Tuti jè stat a l'han dè spèise, ch'a peulo finansié con le taje e le dogan-e o an fasantse caté ij sò titòj dè stat: an catandje, el comprador a da a lè stat na sèta quantitè 'd sòld, e lè stat con el titòl a s'angagia a paghejlo andarera dòp d'un temp èstabilì. Diversament da le taje che jè stat a smon-o ai sò sitadin e ch'a resto sempe la sorgiss primaria 'd soe intrade, ij titòj a son vendù an sèl mercà e, për podèj anteresé ij comprador, a deuvo dé,

o almen promètte 'd dé, 'n profit a col ch'a decid ed cateje; e, as capiss, èdcò che la possibilitè d'anteresé coj ch'a cato ij titòj a sarà pì gròssa se l'ùtil promèttù a l'è pì àut e j'arzig a son pì bass. J'arzig a son èdzortut la possibilitè che lè stat, a la scadensa dël titòl, a sia pì nen an gré 'd paghé j anvestidor.

Che peui j'anvestidor a sio foresté, dzortut banche e fond d'anvestment, as capiss: anans ed tut i soma 'ncamin a parlé 'd débit anternassionaj, e peui, se ij sitadin ed col èstat a podèisso, dòp d'avèj pagà soe taje, finansié ancor lè stat andoa ch'a vivo, col pais a sarìa nen un pais pòver.

Con lòn che lè stat a l'ha pijà an vendend sò titòj, a peul fé d'anvestment (pont, stra, e via parèj) ch'a fan chèrse la possibilitè 'd produssion ed col pais, che peui a farà chèrse le taje che ij sitadin a pago e, a la fin, lè stat a sarà bon a paghé ij sò titòj.

Se, për contra, lè stat a duvrerà ij sòld dj'anvestidor për paghé soe spèise (burocassia, pension, e via fòrt), o se, pès ancor, ij sòld a finisso ant le sacòcie 'd coj ch'a comando o a ven-o dovrà për fé na guera, a l'è motobin probabil che lè stat a sia peui nen an gré 'd paghé ij sò débit, ch'a chèrseran sempe 'd pi.

a seguita al numer a vni

CH'A L'HAN D'IDÈJE E A VEULO ESPON-JÈ.